

Julia Agnes Farstad

Menneskerettigheter i sosialt arbeid: Betydning for profesjonen eller bare fint på papiret?

Human rights in social work: Relevant for the
profession or does it just look good on paper?

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: David Andreas Bell

Mai 2020

Julia Agnes Farstad

Menneskerettigheter i sosialt arbeid: Betydning for profesjonen eller bare fint på papiret?

Human rights in social work: Relevant for the profession or does it just look good on paper?

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid
Veileder: David Andreas Bell
Mai 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Norge er anerkjent for å være et land med jevne inntektsfordelinger og en sterk velferdsstat. Det har likevel vært økende inntektsforskjeller i Norge de siste tiårene. Det er flere barn som vokser opp i fattigdom og det er flere som står uten bolig. Dette til tross for at både det å ha en tilfredsstillende levestandard og å ha en bolig er en menneskerettighet. Hva har dette å si for sosialt arbeid? Og hvordan henger menneskerettighetene sammen med ressursfordelingen i samfunnet? Sosialarbeidere er forpliktet gjennom yrkesetikken å arbeide i tråd med menneskerettighetene, og en rettferdig fordeling av samfunnet er et sentralt mål for profesjonen. Oppgaven søker å belyse et hittil lite utforsket område, nemlig hvilken rolle de menneskerettighetene spiller for sosialt arbeid i Norge. Med utgangspunkt i spørsmålet utforskes menneskerettighetenes betydning for sosialpolitikk, nasjonal lovgivning og sosialt arbeids praksis. Det argumenteres for at menneskerettighetene spiller en sentral rolle både for hvordan sosialt arbeid blir utført og for de områdene sosialarbeidere jobber i. I tillegg viser oppgaven hvordan menneskerettighetene har mulighet til å veilede profesjonen i en stat preget av reorganisering og økende ulikhet. Ved å gi staten forpliktelser har menneskerettighetene potensialet til å skape et samfunn hvor sosiale problemer som ulikhet, fattigdom og arbeidsløshet blir sett på som menneskerettighetsbrudd istedenfor å bli ansett som problemer med enkeltpersoner. Målet med oppgaven er å gi en økt forståelse av sammenhengen mellom sosialt arbeid og menneskerettighetene ved å vise hvordan oppfyllelsen av disse kan prege sosialt arbeid i Norge.

Abstract

Norway is recognized as a country with even income distributions and a strong welfare state. Nevertheless, there have been increasing income disparities in Norway in recent decades. There are more children growing up in poverty and there are still people who are homeless. This is despite the fact that both having an adequate standard of living and housing is a human right. What does this have to say for social work? And how do human rights relate to the distribution of resources in society? Social workers are obliged through professional ethics to work in accordance with human rights, and a fair distribution of society is a key goal for the profession. This thesis discusses the role that human rights play in social work in the Norwegian welfare state. This is explored through the discussion of how human rights have an impact on social policy, national legislation and social work practice. It is argued that human rights play a central role both in how social work is carried out and in the landscape in which social workers work. In addition, the article shows how human rights have the opportunity to guide the profession in a state characterized by reorganization and growing inequality. By giving the state obligations, human rights have the potential to create a society where social problems such as inequality, poverty and unemployment are seen as human rights violations instead of as problems with individuals. The aim of the thesis is to provide an increased understanding of the connection between social work and human rights by showing how the fulfillment of these can affect social work in Norway.

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	1
ABSTRACT.....	2
1.0 INNLEDNING.....	4
1.1 INTRODUKSJON TIL TEMA.....	4
1.4 RELEVANS FOR SOSIALT ARBEID	4
1.5 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING OG OPPGAVENS VIDERE OPPBYGGING	5
2.0 METODE	7
2.1 INNHENTING AV LITTERATUR	7
2.2 FORSKNINGENS RELEVANS OG KILDEKRITIKK	8
3.0 BAKGRUNN	9
3.1 GENERELT OM MENNESKERETTIGHETER.....	9
3.1.1 <i>Menneskerettigheter som universelle og umistelige</i>	9
3.1.2 <i>Hvem har rettigheter og hvem har plikter?</i>	10
3.1.3 <i>Ulike generasjoner av menneskerettigheter</i>	11
3.2 ØKONOMISKE SOSIALE OG KULTURELLE MENNESKERETTIGHETER.....	12
3.2.1 <i>Retten til en tilfredsstillende levestandard og retten til bolig</i>	13
3.2.2 <i>Rettighetenes stilling i Norge</i>	14
4.0 DRØFTING	14
4.1 RETTEN TIL EN TILFREDSSTILLENDE LEVESTANDARD	15
4.1.1 <i>Retten til bolig i Norge</i>	16
4.2 MENNESKERETTIGHETER, SOSIALPOLITIKK OG SOSIALT ARBEID	19
4.2.1 <i>Den norske velferdsstaten</i>	20
4.2.2 <i>New Public Management</i>	21
4.2.3 <i>Sosialt arbeid og sosialpolitikk – et gjensidig forhold?</i>	21
4.2.4 <i>Velferdsstaten og menneskerettighetene</i>	22
4.3 DE NEGLISJERTE MENNESKERETTIGHETENE	23
4.3.1 <i>Kritikken mot de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene</i>	23
4.3.2 <i>Problemet med å prioritere noen rettigheter foran andre</i>	25
4.3.3 <i>Er loven det beste våpenet i kampen om sosial rettferdighet?</i>	26
4.4 AVSLUTTENDE DRØFTING	27
5.0 KONKLUSJON.....	28
6.0 LITTERATURLISTE	30

1.0 Innledning

1.1 INTRODUKSJON TIL TEMA

Menneskerettighetene utgjør fundamentet for vårt demokrati og for velferdssamfunnet (Stang & Sveaas, 2017, s. 12). Hvordan kommer imidlertid menneskerettighetene til uttrykk i det norske velferdssystemet? Kan menneskerettighetene sees i sammenheng med politikk og ulikheter i samfunnet? Og hva kan være problematisk med menneskerettigheter som i større grad gir uttrykk for politiske målsetninger enn for klare lovregler? Dette er noen av spørsmålene jeg vil forsøke å besvare i denne oppgaven.

Sosialt arbeid har fra sin opprinnelse tatt del i betydningsfulle menneskerettighetsbevegelser og kjempet for menneskerettighetene på flere arenaer (Healy, 2008, s. 738). Både i den globale definisjonen av sosialt arbeid og i det yrkesetiske grunnlagsdokumentet for sosialarbeidere fremgår menneskerettighetene som i kjernen av sosialt arbeid. Til tross for dette, kan det være vanskelig å se hvordan menneskerettighetene spiller noen rolle for sosialarbeidere som jobber på bakkenivå. I hverdagen på NAV-kontoret, i rusomsorgen, på sykehuset eller i en tilrettelagt bolig vil kanskje ikke menneskerettighetene være det mest fremtredende. De kan virke vage og svevende, og oppfattet som å være forbeholdt jurister, advokater og aktivister.

I denne oppgaven vil jeg utfordre denne oppfatningen. Jeg vil se nærmere på hvordan menneskerettighetene er relevante for nettopp sosialt arbeid, og se på hvilken rolle de spiller for utøvelsen av sosialt arbeid i velferdsstaten. Hvis man utvider forståelsen sin av menneskerettighetsarbeid, vil det være lettere å forstå hvilken rolle sosialt arbeid spiller i oppfyllelsen av disse rettighetene.

1.4 RELEVANS FOR SOSIALT ARBEID

«Sosialt arbeid er et praksisbasert yrke og en akademisk disiplin som fremmer sosial endring og utvikling, sosialt samhold, myndiggjøring og frigjøring av mennesker.»

(Fellesorganisasjonen, 2017; IFSW, 2014)

Sosialt arbeids mandat kommer tydelig frem i den globale definisjonen av sosialt arbeid. Mandatet innebærer arbeid og intervensjoner på flere systemnivå, og det anerkjenner hvilken kraft mennesker kan ha i arbeidet med å fremme menneskerettigheter (FO, 2017, s.4). I Norge vil dette mandatet blant annet omfatte reduksjon av sosiale problemer og å fremme velferd (Eide & Oltedal, 2015, s. 86). Overordnede prinsipper for sosialt arbeid omfatter respekt for det enkelte menneskets iboende verdi og verdighet, respekt for mangfold og vern om menneskerettigheter og sosial rettferdighet. Disse prinsippene samsvarer med flere menneskerettigheter.

Disse mandatene og prinsippene til profesjonen fremgår av den globale definisjonen av sosialt arbeid som er vedtatt av generalforsamlingene i den internasjonale sosialarbeiderføderasjonen (IFSW) og den internasjonale organisasjonen for utdanninger i sosialt arbeid (IASSW). Dette gir uttrykk for at de internasjonale organisasjonene anser menneskerettighetene som et viktig grunnlag i sosialt arbeid, på tvers av nasjoner.

Også i Norge har menneskerettighetene fått plass på sentrale dokumenter. Dette kommer først og fremst til i det yrkesetiske grunnlagsdokumentet. Dokumentet forplikter sosialarbeidere å alltid handle i tråd med sosialt arbeids verdigrunnlag (FO, 2019, s. 4). Utgangspunktet for dokumentet er menneskerettighetene og retten til menneskeverd. Verdier som solidaritet og rettferdighet, anerkjennelse av ulikhet og respekt for integritet er nevnt som sentrale verdier i alt av sosialt arbeid (FO, 2019, s. 4-5). Spesielt solidaritet kan sies å være en verdimeisig grunnpilar i sosialt arbeid, og innebærer et ansvar for å kjempe mot undertrykkende og problemskapende strukturer (Eide & Oltedal, 2015, s. 85). Sosialarbeidere er dermed forpliktet gjennom yrkesetikken å synliggjøre urettferdige forhold i samfunnet. Det at menneskerettighetene er så sentrale i nasjonale og internasjonale dokumenter, tilsier at innholdet og utøvelsen av disse rettighetene er av høy relevans for sosialt arbeid.

1.5 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING OG OPPGAVENS VIDERE OPPBYGGING

På bakgrunn av det som hittil er presentert vil jeg utforske temaet nærmere med utgangspunkt i følgende problemstilling:

Hvilken rolle spiller de økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettighetene for sosialt arbeid i Norge?

I besvarelsen av problemstillingen har jeg valgt å fokusere på hvordan disse rettighetene blir oppfylt og hvordan det påvirker sosialt arbeid. Oppgaven er delt opp i fem deler. I innledningen har jeg gitt et bilde av bakgrunnen for oppgaven, samt begrunnet hvordan temaet er relevant for sosialt arbeid. I det neste kapitlet vil jeg gjøre rede for metode som er brukt og hvordan jeg har innhentet litteratur. I det tredje kapitlet vil jeg presisere hva jeg legger i begrepet menneskerettigheter og forklare hva de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene går ut på. Kapittel fire vil være hoveddelen i oppgaven, denne er delt opp i fire deler. Her vil jeg drøfte problemstillingen jeg har valgt i lys av relevant litteratur, lovverk og politiske føringer, før jeg kommer med noen avsluttende refleksjoner. I siste del vil jeg forsøke å besvare problemstillingen, på bakgrunn av det som har blitt drøftet i oppgaven.

2.0 Metode

Metode sier noe om hvordan vi har gått frem for å samle inn informasjon og beskriver fremgangsmåten for søk av litteratur (Dalland, 2018, s. 52). I denne oppgaven har jeg forsøkt å besvare problemstillingen gjennom relevant litteratur om temaet. Ettersom dette er en teoretisk oppgave, har jeg brukt systematisk litteratursøk for å finne frem til litteratur.

2.1 INNHENTING AV LITTERATUR

Når jeg skulle finne litteratur til oppgaven tok jeg først utgangspunkt i relevant litteratur vi har hatt i pensum, samt rådførte meg med forelesere og veileder. Videre bladde jeg gjennom sentrale tidsskrift som jeg trodde kunne ha relevante artikler for min problemstilling. Her var jeg blant annet innom tidsskriftene *International Social Work*, *Journal of Human Rights and Social Work* og *Nordic Journal of Human Rights* som jeg vet er fagfelleverderte tidsskrift. Hoveddelen av litteratursøket innebar imidlertid systematiske søk i databasene Oria, Sociological Abstract, søkemotoren Google Scholar og Lovdata Pro. I disse databasene brukte jeg følgende søkeord i ulike kombinasjoner: «menneskerettigheter», «sosialt arbeid», «human rights», «social work», «sosiale rettigheter», «sosialpolitikk» og «social policy».

For å strukturere litteratursøket brukte jeg ulike inklusjons- og eksklusjonskriterier. Av inklusjonskriterier valgte jeg å begrense søket til litteratur innenfor de siste 20 årene. Dette skyldes at det var begrenset med litteratur på temaet jeg hadde valgt og at en tidsramme på 20 år ville gi meg flere artikler med akkurat den tematikken jeg så etter. For det andre skyldes dette at ulike synspunkt på menneskerettighetenes rolle i sosialt arbeid ikke nødvendigvis vil være mindre relevante i dag enn de var for 10-20 år siden. Dette gjaldt imidlertid kun de vitenskapelige artiklene. Statistikk, handlingsplaner og andre politiske dokumenter er av nyere dato. Av eksklusjonskriterier valgte jeg å begrense søket mitt til litteratur som *ikke* hadde begrepet «education» i overskriften. Dette fordi jeg etter en del søk fant ut at mye av litteraturen jeg til da hadde funnet omhandlet menneskerettigheter i utdanningen sosialt arbeid.

Etter å ha valgt ut noen artikler med en overskrift som passet til min problemstilling, gjorde jeg deretter et nytt utvalg ved å systematisk lese sammendragene til de utvalgte artiklene. På denne måten slapp jeg å bruke mye tid på å lese artikler som ikke var relevante. Til tross for at

oppgaven min er plassert i en norsk kontekst, har jeg både brukt norske og engelske artikler. Dette skyldes først og fremst at det var begrenset med norsk litteratur på dette området, og at sammenhengen mellom sosialt arbeid og menneskerettighetene også er relevant internasjonalt. De engelske artiklene jeg tok i bruk var både skrevet av norske og internasjonale forfattere. Dette krevde at jeg selv måtte sette stoffet jeg fant inn i en norsk kontekst.

2.2 FORSKNINGENS RELEVANS OG KILDEKRITIKK

For å forsikre meg om at litteraturen jeg har brukt holder en viss kvalitet og er pålitelig har jeg være kildekritisk og nøye vurdert relevansen av kildene mine. Kildens kvalitet handler om hvilken type kilde det er, hvor troverdig den er og hvilken holdbarhet den har (Dalland, 2018, s. 159). I denne prosessen valgte jeg først å avgrense søket mitt til kun å omfatte artikler fra fagfellevurderte tidsskrift. Det at noe er fagfellevurdert vil si at noen eksperter innenfor faget har vurdert artikkelen før publisering. I utvelgelsen av litteratur har jeg også vært bevisst på hvem som har skrevet artiklene. Dette har jeg gjort ved å bruke litteratur fra forfattere jeg vet er sentrale innenfor feltet.

Til å supplere de vitenskapelige artiklene har jeg valgt å ta i bruk bøker om temaet. Noen av bøkene som er brukt har jeg hatt i pensum i løpet av studieløpet, mens andre har jeg funnet gjennom kjedesøk. Bøkene har hovedsakelig blitt brukt til å finne bredde og dybde om temaet. Mens artikler ofte er svært spisset i et tema, kan bøker gi mer omfattende informasjon om et emne. Bøkene var også nyttige for å få en bedre forståelse av temaet før jeg leste artiklene. I tillegg til fagfellevurdert forskning og fagbøker, har det vært aktuelt å bruke andre kilder som lovgivning, offentlige publikasjoner, nasjonale og internasjonale rapporter og nettsider.

Det å bruke systematisk litteratursøk som metode for å besvare problemstilling har også ulemper som gjør at en må være kritisk. Ved at det er forfatteren selv som velger ut litteratur vil denne alltid kunne være preget av forfatterens egen forforståelse, og av at forfatteren velger ut forskning som vedkommende synes passer best. Jeg har i denne prosessen forsøkt å være bevisst på dette, og finne litteratur som belyser flere perspektiv.

3.0 Bakgrunn

I det følgende vil jeg gjøre rede for hva jeg legger i menneskerettighetsbegrepet, og sette konteksten for hvilken forståelse av menneskerettigheter som vil bli brukt i oppgaven. I den sammenheng vil jeg først si noe generelt om menneskerettigheter, før jeg går over til en redegjørelse av de sosiale, økonomiske og kulturelle rettighetene.

3.1 GENERELT OM MENNESKERETTIGHETER

I daglig talen, når vi snakker om menneskerettigheter, referer vi som oftest til de rettighetene som følger av internasjonale- og nasjonale lovverk. Herunder De forente nasjoners (FN) Verdenserklæring om menneskerettigheter fra 1948. Det er likevel en rekke forskjellige perspektiv på hva menneskerettigheter er, og hva de innebærer. Og uavhengig av hva man legger i begrepet er det uten tvil at det har en sterk appell til mennesker, og bærer stor retorisk makt. Det er derfor viktig å være seg bevisst på hvordan begrepet menneskerettigheter blir brukt og hva som legges i det av den som bruker det. I følgende oppgave vil FNs definisjon av begrepet legges til grunn, slik at definisjonen samsvarer mest mulig med bruken i de internasjonale konvensjonene som vil bli presentert. FN definerer menneskerettigheter slik:

Grunnleggende rettigheter alle mennesker har, uavhengig av kjønn, alder, legning, livssyn, nasjonalitet eller hvor i verden de bor (FN-sambandet, 2020).

3.1.1 Menneskerettigheter som universelle og umistelige

Menneskerettighetene er universelle, udelelige og gjensidig avhengig og innbyrdes relaterte (OHCHR, 1993, artikkel 5). Dette ble vedtatt på verdenskonferansen om menneskerettigheter i Wien i 1993, og har siden vært sentrale prinsipper som menneskerettighetene bygger på.

Prinsippet om at de er udelelige referer til at stater og individer ikke skal kunne velge noen rettigheter til fordel for andre. Dette skyldes viktigheten av å se sammenhengen mellom de ulike rettighetene. Prinsippet om universalitet går ut på at alle mennesker overalt i verden har krav på dem, og at de ikke kan fratras noen, de er umistelige (Strand & Larsen, 2017, s. 23). Dette fremgår blant annet av fortalen til FNs verdenserklæring, hvor det heter at rettighetene skal gjelde for alle medlemmer av menneskeslekten, og være et felles mål for alle folk og alle nasjoner (United Nations, 1948). Det at rettighetene er gjensidig avhengig og innbyrdes

relaterte viser til hvordan oppfyllelsen av en rettighet ofte avhenger helt eller delvis av oppfyllelsen av andre rettigheter (Strand & Larsen, 2017, s. 23). Dette blir spesielt fremhevet i diskusjoner om de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetenes relevans. Flere mener at nemlig disse representerer en basis som er nødvendig for andre rettigheter kan bli realisert (Ife, 2012, s. 45).

3.1.2 Hvem har rettigheter og hvem har plikter?

Utgangspunktet er at menneskerettighetene skal gjelde for alle mennesker. Dette følger også av ordlyden i Grunnlovens kapittel om menneskerettigheter, hvor begrep som «ethvert menneske», «ingen», «enhver» og «alle» blir brukt (Grunnloven, 1814, §§ 92-113). Dette tilsier at i Norge skal alle mennesker på den norske stats territorium være omfattet av menneskerettighetene og Norges plikter i forhold til disse (Strand & Larsen, 2017, s. 24).

Når det gjelder hvem som er pliktig å oppfylle menneskerettighetene følger det av de fleste konvensjonene at dette er statens ansvar. Innad i statene vil dette ansvaret være fordelt på alle som utøver offentlig myndighet, eller som handler på vegne av offentlig myndighet både lokalt, regionalt og statlig (Strand & Larsen, 2017, s. 26.). Det vil si at sosialarbeidere som jobber for kommunen, fylkeskommunen eller staten er pliktige å respektere menneskerettighetene. Dersom det skjer et brudd på menneskerettighetene av offentlig myndighet, er det likevel staten som vil være ansvarlig. Staten har ansvar for all offentlig myndighetsutøvelse, som vil si at de kan bli ansvarlige uavhengig av skyld, på vegne av andre som jobber i offentlig myndighet (Strand & Larsen, 2017, s. 26).

Det er normalt å dele de ulike dimensjonene av statens forpliktelser i tre ulike nivåer; plikten til å *respektere*, *beskytte* og *sikre*.

Plikten til å *respektere* menneskerettighetene betyr først og fremst at staten ikke skal gripe inn i enkeltmenneskers utøvelse av sine rettigheter og friheter. Videre innebærer det at ethvert krav om en rettighet bør inkludere en vurdering av hvordan kravet vil påvirke andre sine rettigheter (Ife, 2012, s.154). I de økonomiske, sosiale og kulturelle (ØSK) rettighetene kan dette komme til uttrykk ved at staten har en plikt til å respektere hvert enkelt menneske sine egne ressurser og deres frihet til å finne en jobb de ønsker (Eide, 2001, s. 23).

Plikten til å *beskytte* menneskerettighetene innebærer at staten skal forhindre at enkeltmennesker krenker individers rettigheter. Dette innebærer både beskyttelse av handlefriheten og en beskyttelse av innbyggerne mot andres misbruk av ressurser imot dem. Eksempel på slike handlinger som staten er pliktig å beskytte mot er svindel, uetisk oppførsel i handel, og dumping av farlige produkter (Eide, 2001, s. 24). Plikten til beskyttelse er sentral i forhold til de sivile og politiske rettighetene, men er også en viktig plikt knyttet til ØSK-rettighetene.

Videre tilsier plikten til å *sikre* menneskerettighetene at staten skal gjøre aktive tiltak for å sørge for oppfyllelse av rettighetene. Dette kan skje gjennom lovgivning, forvaltningspraksis, budsjettprioriteringer, domstoler og mer (Strand & Larsen, 2017, s. 30). Dette er ofte plikten som knyttes til ØSK-rettighetene, og kommer til uttrykk i konvensjonens artikkel 11 hvor det heter at landene skal «hver for seg og gjennom internasjonalt samarbeid, treffe de tiltak, innbefattet utarbeidelsen av konkrete programmer, som er nødvendige» (FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, 1966, artikkel 11).

De økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettighetene er ofte kategorisert som positive rettigheter, som staten har en plikt å *sikre*. I dag er det derimot mer vanlig å ta utgangspunkt i at alle rettigheter rommer et spekter av ulike plikter (Strand & Larsen, 2017, s. 29). Det kan fra et slikt synspunkt skilles mellom umiddelbare statsforpliktelser og forpliktelser som innebærer at statene progressivt skal sikre en rettighet (s. 31). Flere av ØSK-rettighetene tilhører den sistnevnte kategorien.

3.1.3 Ulike generasjoner av menneskerettigheter

Menneskerettighetene kan deles inn på ulike måter. Både etter hvor de gjelder, for hvem de gjelder og for hva de omhandler. Med utgangspunkt i FNs Verdenserklæring har det vært vanlig å skille mellom to ulike *generasjoner* eller kategorier av rettigheter. Dette er *sivile og politiske rettigheter (SP)* og *økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK)*. Disse har også hver sin tilhørende konvensjon. De senere årene har også en tredje generasjon av rettigheter blitt inkludert; *kollektive rettigheter* (Ife, 2012, s. 14). Jeg vil i det følgende kort presentere første og tredje generasjonsrettigheter før jeg går mer i dybden på de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene.

Den første generasjonen er *sivile og politiske rettigheter (SP)*. De innebærer blant annet retten til å stemme, ytringsfrihet, retten til privatliv, retten til rettsak, retten til statsborgerskap og retten til privatliv (United Nations, 1948, art. 4-21). Disse rettighetene er ofte omtalt som negative rettigheter, fordi de begrenser statens mulighet til å gripe inn i menneskers private sfære (Strand & Larsen, 2017, s. 28). Dette er rettigheter som må beskyttes i større grad enn å realiseres, staten har dermed hovedsakelig et ansvar for å passe på at rettighetene ikke blir truet eller krenket. Det at disse rettighetene har en egen konvensjon gjør at land har mulighet til å ratifisere rettighetene inn i egen lov, og at de kan bli håndhevet av en domstol. Fra nå av vil det være denne konvensjonen som blir siktet til når jeg bruker begrepet sivile og politiske rettigheter (SP).

Den tredje generasjonen av rettigheter er *kollektive rettigheter*: retten til økonomisk utvikling, få fordeler av verdenshandel og økonomisk vekst, retten til sammenhengende og harmonisk samfunn, og til miljø (Ife, 2012, s. 15). I Verdenserklæringen kan disse rettighetene først og fremst knyttes til artikkel 28, hvor det heter at «Enhver har krav på en sosial og internasjonal orden som fullt ut kan virkeliggjøre de rettigheter og friheter som er nevnt i denne erklæring» (United Nations, 1948, art. 28).

3.2 ØKONOMISKE SOSIALE OG KULTURELLE MENNESKERETTIGHETER

Den andre generasjonen av rettigheter, de som vil være i fokus i denne oppgaven, er de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene. De innebærer blant annet retten til arbeid, en tilstrekkelig levestandard, utdanning, helse, sosial sikkerhet og kultur (FN-konvensjonen om ØSK-rettigheter, 1966). Disse blir beskrevet som positive rettigheter som gir staten en aktiv plikt i å realisere disse rettighetene gjennom sosiale bestemmelser. Det har også for disse rettighetene blitt vedtatt en egen konvensjon, den internasjonale konvensjon om økonomiske sosiale og kulturelle rettigheter. Det er denne konvensjonen, og rettighetene som følger av den, som vil være utgangspunktet i denne oppgaven. Det vil også være de rettighetene som er ment når det refereres til «ØSK-rettighetene» eller «ØSK-konvensjonen».

Den økonomiske, sosiale og kulturelle konvensjonen inneholder i utgangspunktet tre ulike kategorier av rettigheter. Disse kategoriene er imidlertid litt flytende, og hver rettighet må dermed sees i sammenheng med de andre rettighetene i konvensjonen. Først er det de sosiale rettighetene, her er retten til en tilfredsstillende levestandard helt i kjernen (ØSK-

konvensjonen, 1966, artikkel 11). Denne rettigheten innebærer både rett til tilfredsstillende mat, klær og bolig, og henger således tett sammen med de økonomiske rettighetene. Økonomiske rettigheter er blant annet retten til arbeid (artikkel 6) og retten til sosial sikkerhet (artikkel 9). Til sist er det de kulturelle rettighetene. Disse omfatter retten til å delta i det kulturelle liv, nyte fordelene av vitenskapens fremskritt og retten til beskyttelse av egen vitenskapelig, litterær eller økonomisk produksjon (ØSK-konvensjonen, 1966, artikkel 15). Alle tre kategoriene av rettighetene kan også knyttes til retten til utdanning (artikkel 13). Utdanning vil nemlig være viktig både for å sikre en tilstrekkelig levestandard, oppnå tilfredsstillende arbeid, samt å kunne bruke inntekt på en optimal måte (Eide, 2001, s. 19).

Oppsummert fokuserer økonomiske, sosiale og kulturelle fordeler på fem hovedområder: sysselsetting; beskyttelse av familien; sosial sikkerhet, inkludert tilstrekkelig mat, bolig og medisinsk behandling; utdanning; og deltakelse i kulturelle og vitenskapelige tiltak. I det følgende vil jeg gi en nærmere beskrivelse av to rettigheter som vil være sentrale for resten av oppgaven.

3.2.1 Retten til en tilfredsstillende levestandard og retten til bolig

Retten til en tilfredsstillende levestandard (artikkel 11)

Retten til en tilfredsstillende levestandard følger av artikkel 11 i den økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettighetskonvensjonen. Selve uttrykket «tilstrekkelig levestandard» gir ikke så mye veiledning, men kontekst og sett i sammenheng med andre bestemmelser kan betydningen bedre forstås. I ØSK-konvensjonen er mat, klær og bolig nevnt som grunnleggende nødvendigheter, men en tilfredsstillende levestandard vil nok kreve mer (Eide, 2001, s. 133). I verdenserklæringen artikkel 25 er også familie, helseomsorg, nødvendige sosiale ytelser og rett til trygghet nevnt som komponenter i en tilfredsstillende levestandard. Dette tilsier at artikkel 11 (tilfredsstillende levestandard) i ØSK-konvensjonen, også må sees i sammenheng med blant annet retten til sosial trygghet (art. 9), høyest oppnåelig helsestandard (art. 12) og vern av familien (art. 10). Sammenlagt kan en si at utgangspunktet i retten er at alle mennesker skal være i stand til å være en fullverdig deltaker i samfunnet (Eide, 2001, s. 133). Bestemmelsen presiserer også at enhver har rett til «fortløpende å få sin levemåte forbedret». Dette kan tolkes som at staten har en plikt til å drive politikk som skal bedre levekårene til de som ikke har en tilfredsstillende levestandard.

Retten til en bolig (artikkel 11(1))

Retten til en adekvat bolig henger tett sammen med andre rettigheter, og spesielt ivaretagelse av individers verdighet og vern mot diskriminering er helt sentrale aspekter av rettigheten (CESCR General Comment No. 4, 1991, pkt. 9). Retten til bolig har ikke en egen artikkel i konvensjonen, men fremgår av artikkel 11 som en komponent til en tilfredsstillende levestandard. Retten inkluderer blant annet et visst nivå av rettslig trygghet over sin eiendom, grunnleggende fasiliteter knyttet til helse, sikkerhet, komfort og ernæring, og at utgiftene til bolig er på et nivå som ikke går utover andre grunnleggende behov (CESCR General Comment No. 4, 1991, pkt. 8). Rettigheten innebærer videre en forpliktelse for staten til å beskytte retten til bolig. For eksempel ved å sørge for at vanskeligstilte har mulighet for å skaffe seg eller beholde bolig, eller ved å sørge for at det er tilgjengelig boliger med spesiell tilpasning til de som har behov for det (Kjellebold, 2006, s. 312). Videre har de en plikt til å sikre rettigheten, dette kan være gjennom å garantere tilskudd til bolig for den som ikke er i stand til å finansiere egen bolig eller å sørge for at bostedsløse får et sted å bo.

3.2.2 Rettighetenes stilling i Norge

Menneskerettighetene følger som nevnt av FNs Verdenserklæring om menneskerettigheter. Denne erklæringen er imidlertid ikke rettslig bindende i seg selv, ettersom det er en generalforsamlingsresolusjon. Det er derfor utarbeidet konvensjoner knyttet til erklæringen. Den internasjonale konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK-konvensjonen) er inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven av 1999. Det vil si at det fastsettes i lovgivningen at en konvensjon med dens offisielle ordlyd skal gjelde direkte i norsk rett (Strand & Larsen, 2017). Hvis noen av rettighetene i konvensjonen strider med norsk lov så skal bestemmelsene i konvensjonen også gå foran alminnelig lov (menneskerettsloven, 1999, § 2). Norsk rett har også menneskerettsbestemmelser direkte formulert i grunnloven (Grunnloven, 1814, §§ 92-113). Det er imidlertid bare et mindretall av disse som er ØSK-rettigheter. Hvordan Norge gjennomfører rettighetene som følger av konvensjonen blir overvåket av FNs komite for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK-komiteen). De utarbeider med jevne mellomrom anbefalinger til Norge om oppfyllelsen av rettighetene (Utenriksdepartementet, 2020).

4.0 Drøfting

I dette kapitlet vil jeg drøfte hvilken rolle de økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettighetene spiller for sosialt arbeid i Norge. Dette vil jeg gjøre ved å drøfte problemstillingen opp mot rettighetenes stilling i velferdssystemet og sosialpolitiske føringer. Jeg vil også se nærmere på ulike utfordringer knyttet til disse rettighetene, og hvorfor disse ikke står like sterkt i grunnloven som de sivile og politiske menneskerettighetene. Avslutningsvis vil jeg komme med en oppsummerende drøfting av problemstillingen opp mot de ulike temaene som er tatt opp i kapitlet.

FNs komite for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter gjorde sist en gjennomgang av hvordan Norge oppfyller sine forpliktelser i 2020. Selv om komiteen trekker frem flere positive utviklingstrekk siden forrige gjennomgang uttrykker de også bekymring på flere områder. Bekymringer knyttet til psykisk helse, lovgivning på rusfeltet, arbeidsløshet blant innvandrere, ulovlige innvandreres tilgang til helsetjenester og rettsstillingen til enslige mindreårige flyktninger er blant områdene som blir trukket frem (CESCR, 2020, s. 9-10). I tillegg uttrykker de bekymringer knyttet til fattigdom og retten til bolig. Dette gjelder den fortsatte økningen i fattigdom, særlig blant barn, som følge av økte inntektsforskjeller, og over de utfordringene som vanskeligstilte personer og grupper hele tiden møter når det gjelder tilgang til bolig (CESCR, 2020, s. 10). Dette er områder som begge er omfattet av retten til en tilfredsstillende levestandard (artikkel 11), og som er sentrale for sosialt arbeid. I det følgende vil jeg derfor se nærmere på hvordan retten til bolig er forvaltet i det norske velferdssystemet, samt hvordan politiske føringer henger sammen med økte inntektsforskjeller og menneskerettslige forpliktelser.

4.1 RETTEN TIL EN TILFREDSSTILLENDEN LEVESTANDARD

Artikkel 11 i ØSK-konvensjonen lyder som følger:

«Konvensjonspartene anerkjenner retten for enhver til å ha en tilfredsstillende levestandard for seg selv og sin familie, herunder tilfredsstillende mat, klær og bolig, samt til fortløpende å få sin levemåte forbedret.» (FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, artikkel 11(1))

Bestemmelsen kalles gjerne kjernen i de sosiale menneskerettighetene, og vil dermed være utgangspunktet for de følgende avsnittene (Kjellebold, 2006, s. 302). Det fremgår av

artikkelen at landene som er part i konvensjonen skal «treffe de nødvendige tiltak for å sikre virkeliggjørelsen av denne rett». Dette må sees i sammenheng med konvensjonens artikkel 2, som sier at rettighetene skal oppfylles i tråd med en stats tilgjengelige ressurser (ØSK-konvensjonen, art. 11 & art. 2). Ved at ØSK-konvensjonen gjelder som norsk lov har Norge en plikt til å respektere, beskytte og sikre retten til tilfredsstillende levestandard. Dette gir staten en plikt til å respektere individers frihet til å benytte seg av eksisterende rettigheter, som retten til eiendom, retten til arbeid og retten til sosial sikkerhet. Videre gir det en plikt til å sikre at rettigheten blir oppfylt gjennom aktive tiltak fra staten. Disse pliktene krever en offentlig politikk som sørger for at rettighetene blir ivaretatt og sikret for alle gjennom tiltak som sikrer rettferdig distribusjon og bruk av offentlige ressurser (Eide, 2001, s. 145).

Jeg vil i det følgende drøfte hvordan retten til bolig, som er en sentral komponent for en tilfredsstillende levestandard, er forvaltet i det norske velferdssystemet, og hvilke implikasjoner dette har for sosialt arbeid.

4.1.1 Retten til bolig i Norge

Den overordnede visjon for den norske boligpolitikken er at alle skal ha et godt og trygt sted å bo (Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2021–2024), s. 3). Regjeringens hovedmål er at alle med behov for tjenester skal få hjelp til å mestre boforholdet og at den offentlige innsatsen skal være helhetlig og effektiv (s. 10). Boligsosialt arbeid er dermed en sentral del av statens velferdspolitik, og det er tydelige politiske målsettinger på området. Til tross for det er det ingen lovfestet rett til bolig i Norge, men kun en rett til tak over hodet i nødssituasjoner.

I 2016 var det 3900 mennesker som ikke disponerte egen bolig i Norge, og det er om lag 179 000 personer som regnes som vanskeligstilte på boligmarkedet (Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2021–2024), s. 6). Vanskeligstilte blir her definert som dem som ikke selv er i stand til å skaffe seg eller beholde en egnet bolig, og som enten står uten bolig, er i fare for å miste boligen sin eller bor i uegnet bolig eller bomiljø (s. 5).

Hva sier loven og hvordan blir retten til bolig forvaltet?

Det er staten som har det overordnede ansvaret for boligpolitikken, men kommunene er tildelt ansvaret for gjennomføringen av de statlige føringene. I dag er kommunen pliktig etter

sosialtjenesteloven § 27 å finne et midlertidig botilbud for de som ikke klarer det selv. Dette er likevel bare et tilbud som er tilegnet nødssituasjoner (Ot. prp. nr. 29 (1990-1991) s. 68). Utover dette har kommunen kun et ansvar for å «medvirke til å skaffe boliger til vanskeligstilte personer som ikke selv kan ivareta sine interesser på boligmarkedet» (Sosialtjenesteloven, 2009, § 15). Kommunen har også et medvirkningsansvar gjennom lov om kommunale helse- og omsorgstjenester (Helse- og omsorgstjenesteloven, 2011, § 3-7). I motsetning til flere andre velferdsområder hvor personer har en individuell rett til en tjeneste, er lovforankringen på boligfeltet svak, og det kommer ikke tydelig frem av loven hvilke forpliktelser kommunen har. Det at ansvaret er et medvirkningsansvar, tilsier at kommunene ikke har en entydig plikt til å tilby kommunale boliger og kan velge bort dette. Noe som gjør at ikke alle kommuner tilbyr kommunale boliger, og at det er store variasjoner mellom kommuner (SSB, 2020). Mangel på kommunale boliger i flere kommuner er et av punktene FNs ØSK- komité uttrykker bekymring over (CESCR, 2020, s. 10). Videre er de bekymret for mangel på tilrettelagte boliger for personer med nedsatt funksjonsevne, dyre private utleieboliger og det høye antallet personer som er hjemløse over lengre tid.

Statens forpliktelser etter menneskerettighetsreguleringen

Staten har, ved at ØSK-konvensjonen gjelder som norsk lov, en forpliktelse til å ta i bruk alle egnede midler for å sørge for at «enhver har en tilfredsstillende levestandard, herunder tilfredsstillende mat, klær og bolig» (ØSK-konvensjonen, art. 2 & 11). Når det ble kartlagt nesten fire tusen bostedsløse i 2016 kan en stille spørsmål om staten har oppfylt sine menneskerettslige forpliktelser og om den har tatt i bruk alle egnede midler. Det kan undres om det er behov for å bruke lovgivningen som et virkemiddel, slik at personer får individuelle rettigheter og kommunen mer konkrete plikter. I en offentlig utredning om boligpolitikk fremhever utvalget hvordan en rettighetsfesting vil sikre at kommunene ikke setter til side prioriteringer som det er enighet om nasjonalt. De påpeker også at en rettighetsfesting vil gi enkeltpersoner større mulighet til å få overprøvd avgjørelser og vedtak (NOU 2011:15, s. 16). Til tross for flere politiske program rettet mot bostedsløse de siste årene, er resultatene langt fra tilfredsstillende. Det er på en rekke andre områder i velferdspolitikken tatt i bruk lovgivning som virkemiddel for å sikre statlige mål. Blant annet retten til økonomisk stønad og retten til tjenester i hjemmet, som begge er formulert som individuelle rettigheter som den enkelte har krav på. Utvalget (2011) argumenterer for at det medvirkningsansvaret som kommunene nå har bør endres til et lovfestet kommunalt ansvar ((NOU 2011:15, s. 16). Dette vil føre til at kommunene har en plikt til å skaffe boliger til de som ikke er i stand til å ivareta

sine interesser på boligmarkedet. Noe som i større grad vil være i tråd med artikkel 11 i ØSK-konvensjonen, og støtte opp under forpliktelsen staten har til å sette inn positive tiltak når andre tiltak ikke har vært tilstrekkelige.

Det at det hittil ikke er en individuell rett til bolig, i motsetning til på mange andre velferdsområder, må likevel sees i sammenheng med hva som skiller bolig fra andre velferdsgoder. I tillegg til å dekke et individuelt behov, er eiendom nemlig et viktig investeringsobjekt (Stamsø, 2017, s. 242). Dette gjør at det private markedet spiller en mye større rolle på dette området enn på mange andre velferdsområder, og kan bidra til å forklare hvorfor staten er tilbakeholdne med lovgivning på dette området.

Utfordringer for sosialt arbeid

Hvordan kan imidlertid dette knyttes opp mot ØSK-rettighetenes rolle i sosialt arbeid? Dette må sees i sammenheng med hvem kommunene gir ansvaret til å sette i verk boligpolitikken. Statens oppfyllelse av retten til bolig blir kalt *boligsosialt arbeid*. Dette handler om «å skaffe boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet og styrke den enkeltes mulighet til å mestre boforholdet» (Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2014–2020), s. 8). Oppgaven med å styrke enkelt menneskers mulighet innebærer å gi råd og veiledning, skaffe egnede boliger, tildele økonomisk støtte, iverksette bo- og nærmiljøtiltak, og å gi oppfølging og tjenester i hjemmet. Mye boligsosialt arbeid vil dermed gjøres av sosialarbeidere som jobber i forvaltningen eller i andre institusjoner som driver med slikt arbeid.

I regjeringens nasjonale strategi for boligpolitikk kommer det frem at flere kommuner mangler gode systemer for tildeling av boligene, og at det ikke finnes noen god nasjonal oversikt over de kommunale boligene (Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2021–2024), s. 20). Dette i tillegg til at mange kommuner har stor mangel på kommunale boliger setter sosialarbeidere i et krysspress. På den ene side er de satt til å ivareta brukernes interesser og følge etiske profesjonsverdier i arbeidet. Herunder å ivareta menneskerettighetene, sørge for at alle har et verdig liv, og så gode levekår og livskvalitet som mulig. På den andre side vil de være begrenset av ulike rammebetingelser i møte med klienter. Rammebetingelser er forhold som skaper ytre vilkår for det sosiale arbeidet (Berg, 2015, s. 77). Dette vil være mangel på kommunale boliger, strenge krav til tildelingen og et lovverk som kun gir en medvirkningsplikt. Denne mellomposisjonen som sosialarbeidere blir satt i, gjør at de ofte

omtales som «frontlinjearbeidere» eller «bakkebyråkrat». Dette viser til hvordan sosialarbeidere er i frontlinjen av velferdsstatens politikk.

Det er tydelig at boligsosialt arbeid er et sentralt område i norsk velferdspolitik. Noe som gjør at de politiske målsetningene på området langt på vei kan anses å samsvare med ØSK-konvensjonen. Det er likevel ikke til å se bort ifra at mye av politikken fortsatt ikke har fått ønsket virkning, og at det er mange bostedsløse i Norge. I en vurdering av om en rettighet krenkes vil det først og fremst være en analyse av praksis, og ikke politiske målsetninger, som er av relevans (Kjellehold, 2006, s. 317). I Norge er det fortsatt ikke en plikt for kommunen og tilby bolig for de som har behov for det. Og dagens kommunale boligtildeling, der den finner sted, har flere utfordringer. Dette preger sosialarbeidere som møter flere av de marginaliserte gruppene i samfunnet som har vanskeligheter med å skaffe seg bolig på egenhånd. Det viser hvordan lovverket, når det ikke samsvarer med menneskerettighetene, kan komme i konflikt med sosialarbeiderens egne verdier og prinsipper i møte med mennesker som har behov for hjelp. Hvordan Norge oppfyller sine menneskerettslige forpliktelser på området vil dermed spille en sentral rolle for hvilke rammebetingelser som preger sosialarbeidere. Ved å bruke retten til bolig som eksempel på en ØSK-rettighet kan en tydeligere se hvilken rolle disse rettighetene spiller for landskapet det sosiale arbeidet skal utøves i.

4.2 MENNESKERETTIGHETER, SOSIALPOLITIKK OG SOSIALT ARBEID

De økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene har i stor grad kommet til for å sikre at hver enkelt innbygger i et land har en tilstrekkelig levestandard basert på landets ressurser (Reichert, 2011, s. 20). Rettferdig fordeling av ressurser er dermed sentralt, og oppfyllelsen vil være nært knyttet til politiske målsettinger, prioriteringer og offentlig budsjett. En rettferdig fordeling av samfunnets ressurser er også nevnt som et sentralt mål for helse- og sosialfaglig arbeid i profesjonens yrkesetikk (FO, 2019, s. 5). Jeg vil i det følgende drøfte ØSK-rettighetenes rolle i sosialt arbeid ved å se dem i lys av politiske føringer og ideologier. Etersom sosialt arbeid er nært knyttet til velferdsstatens politikk vil hvordan de politiske føringene samsvarer med ØSK-rettighetene spille en sentral rolle for sosialt arbeid.

4.2.1 Den norske velferdsstaten

Det vil være nasjonale, politiske føringer om hvordan velferdsstaten skal utformes som avgjør hvordan ØSK-rettighetene kommer til uttrykk i Norge. Sosialarbeidere, ved siden av helsearbeidere og andre velferdsarbeidere, er de som har i oppgave å sette denne politikken ut i livet (Berg, 2015, s. 67). Utviklingen av velferdsstaten har gitt sosialarbeidere en sentral rolle i den offentlige forvaltningen, noe som har gjort at mye sosialt arbeid i dagens samfunn går ut på å gi ytelser og tjenester på vegne av staten.

Den nordiske velferdsmodellen er basert på at en stor del av statens inntekter skal gå til inntektsfordeling og offentlige tjenester, og den kan slik sett sees på som uttrykk for normative ideer om rettferdighet, likhet og solidaritet (Berg, 2015, s. 67). Fra begynnelsen av 1980-tallet har imidlertid nye ideologier og metoder for offentlig organisering gradvis vokst frem (Oterhom, 2015, s. 178). Herunder en nyliberal tenkning, som vektlegger privatisering, liberalisering av markedene og et minimalt sosialt sikkerhetsnett (Lysestøl & Meland, 2012, s. 55). I Norge har dette kom til uttrykk gjennom redusert skatt og innstramminger i offentlige utgifter (Alseth, 2020, s. 925). Det er et overordnet mål i norsk velferds- og sosialpolitikk at alle skal ha forsvarlige levekår og at det skal være små forskjeller i samfunnet (Meld. St. 13 (2018–2019), s. 5) Statistikk viser likevel at Norge, i likhet med flere andre land, har økende ulikhet i befolkningen (SSB, 2019, s. 17). Dette har flere sosioøkonomiske konsekvenser både for de det gjelder, og samfunnet generelt. Alseth (2020) argumenterer for at de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene må sees i sammenheng med den økende ulikheten i samfunnet, og at oppfyllelsen av disse rettighetene i stor grad handler om å flytte samfunnet nærmere sosial likhet (s. 922).

Fra et slikt perspektiv vil det å redusere forskjellene i samfunnet være en menneskerettslig forpliktelse. Dean (2007) mener at slik en prøver å bekjempe fattigdom i dagens samfunn favoriserer en nyliberal tankegang som er kritisk til velferdsrettigheter og offentlig sektor (s. 4). Han påpeker hvordan dette fører til en politikk hvor oppfyllelsen av menneskerettslige plikter kun sikrer personer en minimumsstandard. Dette istedenfor å gi politiske føringer som tar sikte på å redusere den økende ulikheten. Det kan i den sammenheng stilles spørsmål om hvorvidt fremveksten av en nyliberal tenkning og statens målsetting om små forskjeller i samfunnet er forenelig. Alseth (2020) hevder at den nyliberale omorganiseringen av velferdsstaten har gjort sosialpolitikken mindre fokusert på omfordeling av livsmuligheter,

samtidig som velferdsinstitusjoner har blitt mindre i stand til å fordele ressurser og å møte menneskers behov (s. 925). Dette påvirker også sosialt arbeid, ved at deres profesjonelle verdier og metoder blir utfordret av økonomiske og organisatoriske begrensninger.

4.2.2 New Public Management

Markedslignende prinsipper og metoder har også funnet sted i organiseringen av offentlig sektor, og betegnes som New Public Management (NPM). En slik styringsmåte er kjennetegnet av økte krav om effektivitet og kontroll, standardiserte prosedyrer og en resultatorientert ledelse (Oterholm, 2015, s. 179). Innføringen av NPM har ledet til at sosialarbeidere har mistet mye av sitt skjønn, samt muligheter for å utøve sosialt arbeid i tråd med sine metoder og verdier. Studier viser at flere som jobber i NAV opplever at NPM har ført til at det sosiale arbeidet blir nedprioritert til fordel for økte krav om standardisering, effektivitet og mål (Skjefstad et al., 2018, s. 140). Dette har ført til ansatte som føler at de overholder systemet mer enn de tilfredsstillende brukerne av tjenestene (s. 137)

Denne utviklingen, hvor profesjonens verdier og metoder blir satt i bakgrunnen og politiske føringer spiller en større og større rolle er en bekymringsverdig utvikling.

Når sosialarbeidere opptrer som velferdsstatens armer er det helt sentralt at de fortsatt er bevisste på egne verdier, slik at de er i stand til å se motsetninger som kan oppstå mellom disse og politikken som blir ført. Historisk har profesjonen tatt del i grove menneskerettighetsbrudd mot grupper i samfunnet som en del av statens politikk. Tatere, tysk-norske krigsbarn og barnehjemsbarn er eksempler på grupper som ble utsatt for omfattende segregerings- og ekskluderingsprosesser i regi av den norske velferdsstaten (Pettersen & Simonsen, 2010, s. 16). Til tross for at samfunnet har utviklet seg mye etter dette, viser det faren ved at sosialarbeidere blir redusert til passive utøvere av politiske føringer.

4.2.3 Sosialt arbeid og sosialpolitikk – et gjensidig forhold?

En må imidlertid ikke undervurdere sosialarbeideres rolle i politikken. Kjørstad (2018) trekker frem det gjensidige avhengighetsforholdet mellom staten og profesjonsutøverne. På den ene siden er staten avhengig av sosialarbeidernes kompetanse for å få gjennomført sine programmer. På den andre side er sosialarbeiderne avhengige av friheten de tildeles for å få gjennomført tiltak basert på sin profesjonelle fagkunnskap (s. 59). Selv om en kan si at

sosialarbeidernes frihet har blitt utfordret av NPM, er staten likevel avhengig av profesjonsutøvere som vil sette politikken ut i livet. Sosialarbeidere sitter også på viktig kunnskap om hvordan sosiale problemer kommer til uttrykk som er verdifull for politikerne som skal utforme politikken (Brodtkorp & Rugkåsa, 2015, s. 307). Dette gir sosialarbeidere en sentral mulighet til å stille krav til en politikk som sikrer sosial rettferdighet og er i tråd med menneskerettighetene.

Sosialarbeidere er gjennom nasjonale og internasjonale dokumenter forpliktet til å utfordre og endre strukturelle betingelser som bidrar til marginalisering, sosial ekskludering og undertrykking (FO, 2017, s. 4). Dette gjør at sosialt arbeid ikke bare er forpliktet til å arbeide i tråd med menneskerettighetene, men også har et ansvar for å utfordre politikken til å være i tråd med disse. Sewpaul (2016) påpeker hvordan akkurat sosialarbeidere, som daglig er vitne til de mørke sidene av politiske beslutninger, er i en strategisk posisjon til å utfordre de skadelige aspektene og samtidig bidra til utviklingen av en rettferdig sosialpolitikk (s. 698).

4.2.4 Velferdsstaten og menneskerettighetene

Til tross for at Norge har en langt bedre velferdspolitikken enn flere andre land, er vi fortsatt preget av ulikhet i samfunnet og har en økende andel barn som vokser opp i fattigdom (SSB, 2021). Noe som også FN's komite oppfatter som bekymringsfullt. Komiteen påpeker hvordan omfanget barnefattigdom, som følge av økte inntektsforskjeller, har økt til tross for tiltakene som er satt i gang. De anbefaler staten å vurdere effektiviteten av eksisterende føringer og programmer. Norge er gjennom en lovfesting av menneskerettighetene ansvarlig for at enhver innbygger har en tilfredsstillende levestandard (ØSK-konvensjonen, 1966, art. 11). Dette forutsetter små forskjeller i samfunnet og en rettferdig fordeling av ressurser. En kan spørre om den nyliberale tenkningen som i større og større grad påvirker norsk politikk vil være i tråd med statens menneskerettslige forpliktelser.

Alseth (2020) presenterer i sin artikkel en potensiell norsk velferdsstat hvor menneskerettighetene er mer fremtredende enn de er i dagens samfunn (s. 923). Hun sammenligner denne med den tradisjonelle skandinaviske velferdsstaten og en nyliberal skandinavisk velferdsstat. Menneskerettigheter blir her forstått som en prosess mot å nå sosial likhet i samfunnet, istedenfor for å kun sørge for at enhver har akkurat tilstrekkelig med

ressurser (s. 924). Staten vil ha omfordeling av ressurser og likestilling i kjernen, og anerkjenne ulikhet som forankret i dominerende og undertrykkende strukturer i samfunnet (Alseth, 2020, s. 925). I en slik stat vil sosialarbeidere være forpliktet til, og holdes ansvarlig overfor menneskerettighetene. De vil også være i bedre stand til å forholde seg til interessekonflikter knyttet til etiske verdier og lydighet til systemet.

Eksempelet viser hvilke verdier og prinsipper som vil være sentrale i en stat hvor de menneskerettslige forpliktelsene er i kjernen. Den potensielle staten fremviser også hvordan ØSK-rettinghetene kan bidra til å flytte befolkningen nærmere sosial likhet, samt være en referanseramme i utøvelsen av sosialt arbeid. Ettersom ØSK-rettinghetene er i kjernen av sosialt arbeids mandat vil oppfyllelsen av disse være sentralt for sosialt arbeid. Rettighetene kan også spille en betydelig rolle i å forme profesjonen, og bidra til å presse politikere til å ha en politikk som sørger for en rettferdig fordeling av samfunnets ressurser.

4.3 DE NEGLISJERTE MENNESKERETTIGHETENE

I utgangspunktet er det et sentralt prinsipp at menneskerettighetene skal være udelelige og gjensidig avhengige, ingen menneskerettigheter er viktigere enn andre. Til tross for dette har de sivile og politiske rettighetene generelt blitt gitt høyere prioritet og fått mer anerkjennelse enn de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene (Staub-Bernasconi, 2007, s. 142)

For å forstå hvilken rolle ØSK-rettinghetene har i sosialt arbeid i Norge er det sentralt å vite hvilke utfordringer disse rettighetene kan by på, samt hvilken rolle loven spiller i oppfyllelsen av dem. På bakgrunn av dette vil jeg i det følgende se nærmere på hva som kan være årsaken til at disse ikke har samme prioritet som sivile og politiske rettigheter. Jeg vil også drøfte hvorvidt en lovfesting av slike rettigheter har betydning i kampen for sosial rettferdighet og for bekjempelsen av sosiale problemer.

4.3.1 Kritikken mot de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene

Når spørsmålet om grunnlovfesting av menneskerettighetene kom på agendaen i Stortinget våren 2014 ble spesielt grunnlovfesting av ØSK-rettinghetene et tema for debatt. Å ta disse rettighetene inn i Grunnloven ble oppfattet som langt mer kontroversielt enn grunnlovfesting av de sivile og politiske rettighetene (Dokument 16 (2011-2012) s. 16).

Dette samsvarer i stor grad med den allmenne oppfatningen av menneskerettigheter som individuelle, sivile og politiske rettigheter.

Til tross for at det var enighet i Stortinget om at staten har den sentrale rollen i å sikre ØSK-rettighetene, var ikke alle enige om at de hørte hjemme i Grunnloven (Innst. 187 S (2013–2014) s. 16). Resultatet ble at kun retten til utdanning og sosial trygghet ble tatt inn i loven, mens rettighetene knyttet til kulturell identitet og tilfredsstillende levestandard ikke ble implementert (Dokument 16 (2011-2012) s. 16). Også internasjonalt har ØSK-rettighetene blitt marginalisert og undertrykt til fordel for de sivile og politiske rettigheter (Staub-Bernasconi, 2007, s. 139). Så hva er det ved ØSK-rettighetene som gjør at de ikke får samme prioritet og blir oppfattet mer kontroversielle?

Hovedargumentene på Stortinget var at grunnlovfesting ville føre til en rettsliggjøring. Med rettsliggjøring menes at «diskusjonene og løsningene på konflikter i samfunnet flyttes fra det politiske rom til rettslig tvisteløsning eller i andre rettslige håndhevingsorganer» (Dokument 16 (2011-2012) s. 54). Dette kan sees i sammenheng med at disse rettighetene i stor grad er negative rettigheter som staten skal beskytte, mens ØSK-rettighetene krever en mye mer aktiv rolle fra staten. Det blir derfor ofte argumentert for at disse vil redusere handlingsrommet til politiske myndigheter (Ife, 2012, s. 49). ØSK-rettighetene blir også kritisert for å være vanskelige å håndheve, og dermed risikere å ikke gi noe faktisk vern. Etersom flere av rettighetene er vage og kan tolkes mer som langsiktige målsetninger, enn klare rettsregler, vil det være flere utfordringer med å håndheve disse rettighetene (Gloppen, 2003, s. 62).

Andre argumenter imot er at de er rettigheter som må være gitt av staten og at de er dyre å implementere (Eide, 2001, s. 23). Til tross for at disse rettighetene i større grad enn de sivile og politiske rettighetene (SP) krever aktive tiltak fra staten, og dermed kan virke å koste mer er dette en snever forståelse av rettighetene.

Først og fremst er et grunnleggende aspekt av menneskerettighetene at det er individet selv som er det aktive subjektet for all økonomisk, og sosial utvikling (UN General Assembly, 1986, art. 2). Det forventes dermed at individet, når det er mulig, gjennom egen innsats og bruk av egne ressurser finner måter å sikre tilfredsstillelsen av hans eller hennes egne behov, «individuellt eller i tilknytning til andre». Statens plikter må sees i lys av dette. Det at rettighetene er dyrere å implementere i samfunnet må sees opp mot kostnaden av å ikke ha

sosiale rettigheter. Herunder hva store ulikheter, fattigdom og høy arbeidsledighet kan koste et samfunn på sikt. Frykten for rettsliggjøring er derimot mer reell, ettersom ØSK-rettighetene vil gripe inn i de offentlige budsjettene og dermed oppfyllelsen av de vil vær sårbar for politiske og økonomiske svingninger. Dette kan imidlertid også være et argument for at en lovfesting av rettighetene er nødvendig. En lovfesting kan nemlig være et viktig grep for å verne om at de rettighetene og den friheten som vi i dag nyter godt av kan bygges ned i for sterk grad ved politiske og økonomiske svingninger.

Også det at ØSK-rettighetene vil være vanskelig å håndheve er et argument imot som er verdt å ta i betraktning. I «Kampen for sosiale rettigheter – er rettssalen riktig arena?» trekker Siri Gloppen (2003) frem flere årsaker til at nettopp disse rettighetene vil være vanskelig å ta til rettssalen. Blant annet at dommerne i slike saker vil ha vanskelig med å håndheve rettighetene innenfor de aksepterte normene for rettslig argumentasjon. Dommerne vil også risikere og komme inn på sakfelt som går utover deres kompetanse (s. 63) Hun trekker imidlertid frem at det finnes flere eksempler på land som har lyktes med å håndheve økonomiske og sosiale rettighetskrav, og utelukker dermed ikke dette (Gloppen, 2003, s. 67). Til tross for flere argumenter imot ØSK-rettighetene er det ikke tvil om at de kan sette en ramme både i forhold til politikk, lovgivning og praksis, og på den måten bidra til å beskytte marginaliserte grupper mot offentlig makt som går på tvers av disse rettighetene.

4.3.2 Problemet med å prioritere noen rettigheter foran andre

Å prioritere de sivile og politiske rettighetene foran ØSK-rettighetene er problematisk av flere grunner. I tillegg til å bryte med prinsippet om udelelige rettigheter, kan en prioritering av SP-rettigheter føre til at den innbyrdes sammenhengen mellom rettighetene blir tilslørt. Det er uten tvil mye viktig arbeid som har blitt gjort ved å fremme de sivile og politiske rettighetene. Likevel kan man spørre seg: Hvilken prestasjon er det å redde folk fra tortur, bare for å oppdage at de dør av hungersnød eller sykdom som kunne vært forhindrede hadde de rette politiske tiltakene vært til stede? (Eide & Rosas, 2001, s. 7). Dette spørsmålet synliggjør hvordan rettighetene ikke kan deles opp eller prioriteres, samt hvordan politiske føringer kan lede til brudd på menneskerettighetene.

Sosialt arbeid har flere viktige ferdigheter som kan bidra til å fremme ØSK-rettighetene samtidig som de ivaretar de sivile og politiske rettighetene. Først og fremst er et sentralt

prinsipp i sosialt arbeid å se «personen-i-situasjonen». Dette omhandler å se individet i dets kontekst, og gjør at sosialarbeidere er trent opp til å se hvordan samfunnet påvirker enkeltpersoner. Videre trekker Healy (2008) frem hvordan sosialarbeidere som hver dag møter mennesker som ikke har tilstrekkelig mat, husly og helsevesen er i stand til å se hvordan realiseringen av ØSK-rettighetene er nødvendig skal de sivile og politiske rettighetene ha noen betydning. Sosialt arbeid har dermed absolutt noe å bidra med i arbeidet med å synliggjøre og fremme ØSK-rettighetene. Samt viser dette hvordan akkurat disse rettighetene samsvarer med sentrale metoder og verdier i sosialt arbeid.

4.3.3 Er loven det beste våpenet i kampen om sosial rettferdighet?

Det kan likevel stilles spørsmål hvilken betydning det egentlig har at slike politiske målsetninger er nedfelt i lov. På den ene side kan det argumenteres for at utfordringer knyttet til sosiale problemer vanskelig kan håndheves, både på grunn av de formelle barrierene og de rent praktiske (Gloppen, 2003, s. 64). Noe som kan føre til at menneskerettighetene bare blir tomme ord som ikke vil gi noe faktisk vern. På den andre side er det utvilsomt at lovfesting av slike rettigheter har spilt en sentral rolle i å sette flere av sosialt arbeids prinsipper og verdier, som sosial rettferdighet og solidaritet, på den politiske agendaen. En lovfesting kan dermed bidra til å styrke viktigheten av slike rettigheter og stille krav til politikerne om å drive politikk som samsvarer med disse verdiene. Det at slike politiske målsetninger blir lovfestet bidrar også til tydeligere retningslinjer for forvaltningspraksisen som har ansvar for å sette flere av disse rettighetene ut i livet. Og vil dermed bidra til å prege lovverket som sosialarbeidere i forvaltningen jobber etter.

Om loven er det beste verktøyet i kampen mot sosiale problemer er vanskelig å si. Det er likevel klart at de har en viktig rolle. En lovfesting av sosiale rettigheter bidrar til å begrense ny politikk til å gå på tvers av sosial rettferdighet. Når nyliberal tenkning og markedsøkonomiske prinsipper spiller en større og større rolle i samfunnet kan menneskerettighetene stå som en tydelig ramme som holder igjen og sørger for en rettferdig fordeling av landets ressurser. I denne prosessen kan sosialarbeidere spille en sentral rolle ved å synliggjøre utslag av uheldige samfunnsforhold og ordninger.

4.4 AVSLUTTENDE DRØFTING

En sentral oppgave i sosialt arbeid er å forebygge, løse og redusere sosiale problemer (Berg et al., 2015, s. 19). Flere ØSK-rettigheter omhandler nettopp dette, og søker å løse problemer som fattigdom, bostedsløshet, arbeidsledighet og sosial ulikhet. Det er dermed tydelig at disse rettighetene og sosialt arbeid har et felles mål. Spørsmålet er imidlertid hvilken rolle de kan spille i selve arbeidet og for profesjonen.

Sosiale problemer oppstår i forholdet mellom samfunn og individ, og er en følge av problemskapende strukturer (Berg et al., 2015, s. 25). Til tross for at mye viktig arbeid i forebyggingen av sosiale problemer skjer på bakkenivå, mellom mennesker, har mange av disse problemene strukturelle årsaker som må sees i et samfunnsmessig perspektiv. En løsning på sosiale problemer krever dermed også handlinger på makronivå. Ved å gi staten visse plikter danner ØSK-rettighetene et rammeverk som staten må legge sine politiske føringer innenfor. På den måten kan rettighetene bidra til at staten tar sin rolle i kampen om sosial rettferdighet. Videre vil menneskerettighetene ha betydning ved at de gir sosialarbeidere og andre som jobber med marginaliserte grupper et sett av verdier og etiske prinsipper som rettleider arbeidet. På den måten bidrar de til å sikre at hvert menneske blir møtt med respekt og får anerkjent sin iboende verdi uten diskriminering av noe slag. Menneskerettighetene er således et viktig verktøy både for å skape rettferdighet i samfunnet og for individet. Nettopp i områdene hvor sosiale problemer oppstår, og sosialt arbeid foregår.

Utfordringen for sosialarbeidere blir å sørge for at politikken som de setter ut i livet ikke er i strid med menneskerettighetene. Dette krever sosialarbeidere som er bevisste på rådende politikk og organiseringer som ikke ivaretar rettighetene, og er villig til å utfordre slike strukturer. Dette, samtidig som de opptre som velferdsstatens armer i iverksettelsen av politiske vedtak som ivaretar disse rettighetene.

Ved å fremme økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettigheter kan sosialt arbeid bidra til myndiggjøring og frigjøring av sårbare og undertrykte grupper som er offer for strukturelle hindringer. Selv om en lovfesting av sosiale rettigheter er et godt steg på veien forutsetter en bekjempelse av sosiale problemer at noen realiserer disse rettighetene i samfunnet og i møte med mennesker. Her er sosialarbeidere, blant flere profesjoner, helt sentrale.

Menneskerettighetene kan spille en rolle for profesjonen ved å være en referanseramme i

utøvelsen av arbeidet. Dette vil gjøre at sosialarbeidere i større grad er i stand til å se seg selv i speilet når deres praksis bryter med profesjonens verdier eller menneskerettslige prinsipper. Det kan hindre at sosialarbeidere blir redusert til et verktøy i utføringen av politiske vedtak, men heller opptrer som en hjelpende hånd i oppfyllelsen av velferdsstatens verdier. Skal dette være realiteten er det imidlertid kritisk at sosialarbeidere får beholde sitt eget skjønn og sin profesjon i utføringen av arbeidet.

5.0 Konklusjon

I denne oppgaven tok jeg utgangspunkt i problemstillingen: Hvilken rolle spiller de økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettighetene for sosialt arbeid i Norge? Spørsmålet har ikke et soleklart svar, og menneskerettighetenes rolle kan bli oppfattet forskjellig og endre seg over tid. På bakgrunn av diskusjonen over kan det likevel konkluderes med at rettighetene spiller en sentral rolle for profesjonen på to ulike måter. Først og fremst vil ØSK-rettighetene og statens oppfyllelse ha stor påvirkning på landskapet som sosialarbeidere jobber i. Om ulike lovverk, politiske føringer og offentlige budsjett samsvarer med menneskerettighetene vil ha betydning for hvilke rammebetingelser sosialarbeidere er begrenset av. Det kan likevel diskuteres hvor stor rolle disse rettighetene kan spille på sikt ettersom de kan være vanskelige å håndheve. For det andre spiller ØSK-rettighetene en viktig rolle for sosialt arbeid ved å være implementert i profesjonens yrkesetiske retningslinjer og dermed forplikte sosialarbeidere til å handle i samsvar med rettighetene.

6.0 Litteraturliste

- Alice Kjellevoid. (2006). Sosiale menneskerettigheter av betydning for norsk helse- og sosialrett? *Nordic journal of human rights*, 24(4), 301–317.
https://www.idunn.no/ntmr/2006/04/sosiale_menneskerettigheter_av_betydning_for_norsk_helse-og_sosialrett
- Alseth, A. K. (2020). Human rights as an opportunity and challenge for social work in a changing Norwegian welfare state. *European Journal of Social Work*, 23(6), 920–932.
<https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1793110>
- Berg, B. (2015). Kapittel 4: Velferdsstatens sikkerhetsnett. I L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s. 65–80). Universitetsforlaget.
- Berg, B., Ellingsen, I. T., Levin, I., & Kleppe, L. C. (Red.) (2015). Kapittel 1: Hva er sosialt arbeid? I *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s. 19–35). Universitetsforlaget.
- Brodtkorop, E., & Rugkåsa, M. (2015). Kapittel 20: utfordringer for sosialt arbeid i dag. I L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s. 299–313). Universitetsforlaget.
- CESCR General Comment No. 4. (1991). *The Right to Adequate Housing (Art. 11 (1) of the Covenant)* (E/1992/23). Office of the high commissioner for human rights.
<https://www.refworld.org/pdfid/47a7079a1.pdf>
- CESCR, UN. C. on E., Social and Cultural Rights (67th sess. :. 2020 :. Geneva). (2020). *Concluding observations on the 6th periodic report of Norway : (E/C.12/NOR/CO/6)*. UN,. <https://digitallibrary.un.org/record/3865967>
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Gyldendal akademisk.
- Dean, H. (2008). Social Policy and Human Rights: Re-thinking the Engagement. *Social Policy and Society*, 7(1), 1–12. <https://doi.org/10.1017/S147474640700396X>
- Dokument 16 (2011-2012). (2012). *Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven*. Presidentskapet.

<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Dokumentserien/2011-2012/Dok16-201112/>

Eide, A. (2001). ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS AS HUMAN RIGHTS.

I *Economic, Social and Cultural Rights: A Textbook*. BRILL.

Eide, A., & Rosas, A. (2001). ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS: A

UNIVERSAL CHALLENGE. I C. Krause, *Economic, Social and Cultural Rights: A Textbook* (s. 3–7). BRILL.

Eide, S., & Oltedal, S. (2015). Verdiers betydning for vår forståelse og vår handling. I L. C.

Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s. 80–96). Universitetsforlaget.

FN-sambandet. (2020). *Menneskerettigheter*. FN-sambandet.

<https://www.fn.no/tema/menneskerettigheter>

FO, F. (2017). *Global definisjon av sosialt arbeid—FO - Din fagforening*.

Fellesorganisasjonen (FO). <https://www.fo.no/aktuelle-brosjyrer/global-definisjon-av-sosialt-arbeid-article5620-1335.html>

FO, F. (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. Fellesorganisasjonen (FO).

<https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk20grunnlagsdokument.pdf>

Gloppen, S. (2003). Kampen for sosiale rettigheter – er rettsalen riktig arena? *Nordic Journal of Human Rights*, 21(01), 61–74.

https://www.idunn.no/ntmr/2003/01/kampen_for_sosiale_rettigheter_-_er_rettssalen_riktig_arena

Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov*. Lovdata.

<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1814-05-17?searchResultContext=1241&rowNumber=2&totalHits=10606>

- Healy, L. M. (2008). Exploring the history of social work as a human rights profession. *International Social Work*, 51(6), 735–748. <https://doi.org/10.1177/0020872808095247>
- Helse- og omsorgstjenesteloven. (2011). *Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m.* Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30>
- IASSW & IFSW, (2020). *The Global Standards for Social Work Education and Training*. <https://www.ifsw.org/global-standards-for-social-work-education-and-training/>
- Ife, J. (2012). *Human rights and social work: Towards rights-based practice* (3rd ed.). University Press.
- IFSW, I. F. of S. W. (2014). *Global Definition of Social Work*. <https://www.ifsw.org/>. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- IFSW, I. F. of S. W. (2018, juli 2). *GLOBAL SOCIAL WORK STATEMENT OF ETHICAL PRINCIPLES*. <https://www.ifsw.org/>. <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/>
- Innst. 187 S (2013–2014). (2014). *Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Hallgeir H. Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om grunnlovfesting av økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettigheter, med unntak av romertall IX*. Kontroll- og konstitusjonskomiteen. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2013-2014/inns-201314-187/>
- International Federation. (2010). *Standards in Social Work Practice meeting Human Rights*. http://cdn.ifsw.org/assets/ifsw_92406-7.pdf
- Kjørstad, M. (2019). Sosialt arbeid og sosialpolitikk. Utfordringer og dilemmaer. I Å. Hermansen (Red.), *Sosialt arbeid og sosialpolitikk i samhandling: Et svar på velferdsstatens utfordringer?* (s. 56–77). Fagbokforlaget.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2014). *Bolig for velferd (Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2014–2020))*. Regjeringen.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/andre-dokumenter/kmd/2014/Bolig-for-velferd/id753950/>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2020). *Alle trenger et trygt hjem: Nasjonal strategi for den sosiale boligpolitikken 2021-2024*. Regjeringen.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/c2d6de6c12d5484495d4ddeb7d103ad5/oppdatert-versjon-alle-trenger-en-nytt-hjem.pdf>

Lysestøl, P. M., & Meland, E. A. (2012). *Velferdsstatens økonomi: Innføringsbok i samfunnsøkonomi for helse- og sosialfagsstudenter* (2. utg.). Universitetsforl.

Meld.St.13 (2018-2019). (2019). *Muligheter for alle—Fordeling og sosial bærekraft (Meld.St.13 (2018-2019), Innst.282 S (2018-2019)*. Finansdepartementet.

Menneskerettsloven. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (LOV-1999-05-21-30)*. Lovdata. [https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1999-05-21-](https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1999-05-21-30)

[30](https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1999-05-21-30)

NOU 2011:15. (2011). *NOU 2011:15 – Rom for alle – En sosial boligpolitikk for fremtiden*.

Kommunal- og regionaldepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2011-15/id650426/?ch=1>

OHCHR. (1993, juni 25). *Vienna Declaration and Programme of Action*. Ohchr.org.

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/vienna.aspx>

Ot. prp. nr. 29 (1990-1991). (1991). *Ot.prp.nr.29 (1990–1991) Om lov om sosiale tjenester*

m.v. Sosialloven. Sosialdepartementet. https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1990-91&paid=4&wid=a&psid=DIVL1041&s=True&pgid=a_1049

- Oterholm, I. (2015). Kapittel 11: Skjønnsutøvelse i velferdsorganisasjoner. I B. Berg, I. T. Ellingsen, I. Levin, & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s. 171–183). Universitetsforlaget.
- Pettersen, K.-S., & Simonsen, E. (2010). *Anerkjennelse og profesjon*. Cappelen akademisk.
- Reichert, E. (2011). *Social Work and Human Rights: A Foundation for Policy and Practice: Bd. 2nd ed.* Columbia University Press.
- Sewpaul, V. (2016). Politics with soul: Social work and the legacy of Nelson Mandela. *International Social Work*, 59(6), 697–708. <https://doi.org/10.1177/0020872815594226>
- Skjefstad, N. S., Kiik, R., & Sandoval, H. (2018). *The role of social workers under neoliberal ideology at the Norwegian Labour and Welfare Service (NAV)* (1. utg., s. 137–147). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315111834-12>
- Sosialtjenesteloven. (2009). *Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen*. Lovdata. <https://lovdata.no/NL/lov/2009-12-18-131>
- SSB. (2019). *Er skattesystemet mer omfordelende nå?* (Rapporter 2019/30). https://www.ssb.no/offentlig-sektor/artikler-og-publikasjoner/_attachment/399953?_ts=16db0b5ee0
- SSB. (2021, mars 11). *Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger*. ssb.no. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/statistikker/ifhus/aar/2021-03-11>
- SSB. (2020, desember 31). *12008: Kommunalt disponerte boliger, etter region, statistikkvariabel og år*. Statistikkbanken. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/statbank/table/12008/tableViewLayout1/>
- Stamsø, M. A. (2017). *Velferdsstaten i endring: Om norsk helse- og sosialpolitikk* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Stang, E. G., & Sveaass, N. (2016). *Hva skal vi med menneskerettigheter?: Betydningen av menneskerettigheter i helse- og sosialfaglig arbeid*. I *NFFO*. Gyldendal akademisk.

- STAUB-BERNASCONI, S. (2007). Economic and Social Rights: The Neglected Human Rights. I E. Reichert (Red.), *Challenges in Human Rights: A Social Work Perspective* (s. 138–161). Columbia University Press.
- Strand, V. B., & Larsen, K. M. (2017). *Menneskerettigheter i et nøtteskall*. (1. utgave). Gyldendal.
- UN General Assembly. (1986). *Declaration on the Right to Development: Resolution / adopted by the General Assembly (A/RES/41/128)*.
<https://www.refworld.org/docid/3b00f22544.html>
- United Nations. (1948). *Universal Declaration of Human Rights*. United Nations.
<https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- Utenriksdepartementet. (2014). *Universal Periodic Review Norway Second national report to the UN Human Rights Council under the Universal Periodic Review (UPR) mechanism*.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/menneskerettigheter/upr_rapport1401.pdf?id=2217135
- Utenriksdepartementet. (2020, november 12). *FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter* [Redaksjonellartikkel]. Regjeringen.no; regjeringen.no.
https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/menneskerettigheter/fn_konvensjon/id2784674/
- ØSK-konvensjonen. (1966). *FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter Vedtatt av De Forente Nasjoner den 16. Desember 1966, ratifisert av Norge den 13. September 1972*. Lovdata.

